

وعده‌های خانم رئیس‌جمهور

آرین رضایی ■

و آنها را بهبود ببخشم». دیلما روسف به دلیل مبارزه علیه حکومت نظامی برزیل در سال‌های ۱۹۷۰ تا ۱۹۷۲ به عنوان یک شورشی مارکسیست زندانی و شکنجه شد، اما با رهایی از زندان راه دانش را در پیش گرفت تا اقتصاددان شد و راه ترقی خود را تا مدارج بالا در دولت‌های محلی و فدرال طی کرد. او در سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۵ به عنوان وزیر انرژی به کابینه لولا پیوست و بعدها رئیس دفتر او شد.

فقر گسترده؛ دردسر بزرگ

برزیل هم‌اکنون عضو گروه ۲۰ است و از اقتصادهای نوظهور دنیا محسوب می‌شود، اما دردسر بزرگ پیش روی رئیس‌جمهور این است که تعداد زیادی از جمعیت نزدیک به ۱۹۰ میلیون نفری برزیل در فقر کامل به سر می‌برند و گرسنه‌اند و با وجود رشد اقتصادی و ثبات نسبی هنوز فقر بیداد می‌کند. سایت الف در تحلیلی می‌نویسد: لولا داسیلوا پس از انتخابات سال ۲۰۰۳، طرحی بلندپروازانه برای پایان گرسنگی در میان فقرا در برزیل تدوین کرد که بر اساس آن علاوه بر مقابله با گرسنگی، اقدامات جدی برای بهبود اوضاع امور آموزش، بهداشت عمومی و بنیان خانواده در برزیل انجام شد تا اینکه از سال ۲۰۰۳ شمار فقرا در برزیل -آنهايي که با کمتر از یک دلار درآمد در روز زندگی می‌کردند- از ۱۵/۴ میلیون نفر (۲۱ درصد) به ۱۱/۳ میلیون نفر در سال ۲۰۰۸ کاهش یافت. لولا داسیلوا امیدوار است تا سال ۲۰۱۰ هر خانواده برزیلی توانایی تأمین ۳ وعده غذا در روز را داشته باشد.

البته کارشناسان عوامل متعددی را در موفقیت برزیل در کاهش فقر و بی‌عدالتی سهیم می‌دانند که از آن جمله می‌توان به اصلاحات اقتصادی بنیادین در دهه ۹۰ تحت رهبری فرناندو هنریک کاردوسو، رئیس‌جمهور سابق برزیل، رشد اقتصادی برزیل در سال‌های اخیر و سیاست‌های جامع و هماهنگ برای توسعه امور اجتماعی اشاره کرد. کارشناسان بر این باورند که برنامه‌های امور توسعه اجتماعی در برزیل با ساختاری منسجم و اهدافی تعیین‌شده، مدیریتی خوب و حمایت قاطعانه دولت و مؤسسات غیردولتی به ثمر نشسته است. رهبری لولا داسیلوا در این مسیر نیز سرنوشت‌ساز و حیاتی بوده است. برزیل نشان داده که با اتخاذ سیاست‌های مدیرانه

دیلما روسف، رئیس‌جمهور برزیل شد تا نام او به عنوان نخستین رئیس‌جمهور زن در تاریخ این کشور ثبت شود. پیروزی او در انتخابات البته قابل پیش‌بینی بود، اما نه آن‌گونه که در مرحله نخست انتخابات بتواند رقیب خود را شکست دهد. پیروزی و البته محبوبیت او مرهون حمایت‌ها و محبوبیت رئیس‌جمهور کنونی برزیل است؛ لوتیز ایناسیو لولا داسیلوا. زمانی خانم روسف وزیر اقتصاد دولت لولا داسیلوا بود و پیش از انتخاب‌اش به عنوان رئیس‌جمهور، منشی یا همان رئیس دفتر رئیس‌جمهوری را تجربه کرد، هر چند خانم رئیس‌جمهور که از ژانویه ۲۰۱۱ کار خود را شروع خواهد کرد، هیچ‌گاه مسئولیت انتخابی نداشته و همه سوابق مدیریتی‌اش انتصابی بوده است. رئیس‌جمهور ۶۲ و منتخب مردم برزیل می‌گوید عهده‌دار بزرگ‌ترین مأموریت عمرش شده است، اما مهم این است که آیا او چهار سال دیگر هم محبوب باقی خواهد ماند. او می‌داند که راز بقایش در پست رئیس‌جمهوری و محبوب ماندنش به تحقق وعده‌هایش بستگی دارد، وگرنه هواداران سرخورده ژوزه سرا، رقیب خانم روسف انتقادهای را شدت خواهند بخشید. نباید فراموش کرد که بیشتر مردم برزیل به خاطر لولا داسیلوا به خانم روسف رأی دادند و کمتر کسی به ریز برنامه‌های او توجه نشان داد. خانم رئیس‌جمهور، در نطق پیروزی خود گفت، اولین اولویت من، خارج کردن ۲۰ میلیون برزیلی از جنگال فقر خواهد بود و من بر قول بنیادین خود، یعنی ریشه‌کنی فقر تصریح می‌کنم. او تأکید می‌کند: تا هنگامی که برزیلی‌ها گرسنه‌اند، نباید از پا بنشینیم. برخی تحلیلگران بر این باورند که رئیس‌جمهور منتخب برزیل سیاست‌های چپ‌گرایانه رئیس‌جمهور کنونی را ادامه دهد. البته لولا، رئیس‌جمهور فعلی برزیل، گفته است که در دولت آینده دخالتی نخواهد کرد و خانم روسف باید دولتی تشکیل دهد که برگرفته از تصویر و عقاید خودش باشد. من تنها امیدوارم او به بیش از آنچه من دست یافته‌ام، دست یابد. اما خانم رئیس‌جمهور هم در لحنی خاص به نشان احترام به رئیس‌جمهور فعلی اعلام کرد: «من (برای گرفتن کمک) گاه‌وبیگاه بر در او خواهم کوبید؛ دری که می‌دانم همیشه به روی من گشوده خواهد شد، مسلماً جانشینی لولا کاری مشکل و چالش‌برانگیز خواهد بود، با وجود این، می‌دانم چگونه میراث او را پاس بدارم. می‌دانم چگونه از دستاوردهای او حفاظت کنم

و منسجم و نگرش متعادل به امور رشد و توسعه می‌توان چالش‌های اجتماعی - اقتصادی را در کشورهای در حال توسعه حل و فصل کرد. این در حالی است که در این مسیر اصلاحات بنیادین اقتصادی - اجتماعی یکی از اصول اولیه به حساب می‌آید.

اگر چه انتظار می‌رفت اقتصاد برزیل در سال ۲۰۰۹ با افت روبه‌رو شود، این افت بسیار کمتر از میانگین رکود اقتصادی دیگر کشورهای امریکای لاتین بوده است. رشد اقتصادی باثبات برزیل به دولت اطمینان داده با فقر به طور گسترده مبارزه کند. شرایط مناسب اقتصادی و کشف ذخایر جدید نفت در سواحل برزیل باعث شد رشد اقتصادی برزیل تثبیت شود و دولت به واسطه آن بتواند طرحی جامع برای مقابله با فقر تدوین کند. به گفته کارشناسان، طرح‌ها و برنامه‌های موفق برزیل در امور توسعه اجتماعی باعث شده سیاست‌گذاران کشورهای مختلف به طرح‌های دولت لولا داسیلوا علاقه‌مند شوند. کارشناسان موفقیت‌های برزیل در فقرزدایی را نتیجه برنامه‌های جامع اجتماعی لوئیس ایناسیو لولا داسیلوا، رئیس‌جمهور برزیل می‌دانند. البته برخی دیگر از کارشناسان اعتقاد دارند اگر اقتصاد برزیل بخواند در آینده نیز انتظارات را برآورده سازد، باید اصلاحاتی را در قالب بازار آزاد فراهم کند.

میراث کاردوسو

آنچه اقتصاد برزیل را نجات داد و ثبات و رشد را به ارمغان آورد، بیشتر ناشی از برنامه‌ها و تلاش‌های فرناندو هنریک کاردوسو، رئیس‌جمهور برزیل بین سال‌های ۱۹۹۵-۲۰۰۳ بود که توانست با یک برنامه اقتصادی کارآمد ضمن کاهش نرخ تورم در یک دوره ۸ ساله موفقیت درخشانی را رقم بزند. داریوش سهرابی، کارشناس مسائل اقتصاد صنعتی در تحلیلی می‌نویسد: تا قبل از برنامه‌های موفق اقتصادی از سال ۶۴ تا ۹۴ میلادی، یعنی طی ۳۰ سال، نرخ تورم برزیل در مجموع یک کوادریلیون درصد «یعنی ۱۵ صفر مقابل عدد یک» رشد داشته است و تورم برزیل در سال ۱۹۸۷ به ۳۶۶ درصد رسید و تنها در دسامبر ۱۹۸۹ یعنی طی یک ماه ۵۰ درصد دیگر هم افزایش یافت. در سال ۹۰ رئیس‌جمهور «فرناندو کالور» وعده داد برای مبارزه با افزایش ۵ هزار درصدی تورم، طرح موسوم به «کالور» را اجرا کند. بر اساس این طرح، باید تمام دارایی‌های موجود در حساب‌های بانکی که از چند هزار دلار (بنا به تشخیص دولت) بیشتر بودند، به طور موقت مسدود می‌شدند و بعد از ۱۸ ماه به صاحب حساب بازگردانده می‌شدند. دوباره قیمت‌ها تثبیت شد، هزینه‌های دولت از محل بودجه قطع شد، مالیات‌ها افزایش یافت، اما تورم مهار نشد، تا اینکه در دسامبر ۹۰ نرخ تورم معادل ۱۹/۳۹ درصد و در کل سال، ۱۹۸ درصد افزایش یافت. مشخص بود که مسئله شاخص‌گذاری و وضع دستمزدها جزو عناصر اصلی تورم برزیل است. در سال ۹۳ فرناندو هنریک کاردوسو به وزارت دارایی برزیل منصوب

شد و با بهره‌گیری از چند نفر از دوستان دانشگاهی خود طرحی را موسوم به طرح واقعی (Real Plan) ارائه کرد که بر این ۳ اصل استوار بود:

۱. استراتژی‌های مالی، شامل اصلاح و تغییر بندهای ۷۱ و ۷۲ قانون اساسی و سوق دادن صنایع، شرکت‌ها و بانک‌ها به سمت خصوصی‌سازی.

۲. اصلاحات پولی. مشخص بود که ثبات قیمت‌ها باعث ایجاد بی‌تعدالی بین قیمت‌های جدید و قدیمی می‌شود و نمی‌تواند باعث مهار تورم شود. بر اساس طرح جدید، دولت موظف به شاخص‌گذاری و ترمیم قیمت‌ها بر اساس ارزش واقعی محصولات می‌شد.

۳. بازگشایی اقتصادی شامل جذب سرمایه‌گذاران خارجی، تطابق با سیاست‌های بازار آزاد و نظم نوین جهانی و حمایت بی‌وقفه از صادرات و واردات.

طرح یاد شده آرام‌آرام زمینه را برای مهار تورم و ورود به هزاره جدید میلادی در شرایط بهبود اقتصادی مهیا کرد و همچنان عامل اصلی رشد درخشان اقتصاد برزیل شد. با وجود این وضع مثبت، اقتصاد برزیل همچنان با ساختارهای یک اقتصاد درخشان فاصله طولانی دارد و نرخ رشد آن پایین‌تر از ۲ کشور بزرگ چین و هند یا حتی سایر اقتصادهای منطقه است، اما پژوهش‌های اخیر درباره اقتصاد برزیل نشان می‌دهد سیاست‌های کنونی در وضع رضایت‌بخشی قرار دارد اما گرایش‌هایی نیز به سمت بازار آزاد وجود دارد. موانع تجاری همچنان بالاست، بویژه درباره اقلام صنعتی. این حیطه دارای عرصه‌های بس فراخ برای ورود اصلاحات است. این در حالی است که خانم روسف از تغییر در این سیستم معیوب اقتصادی سخنی بر لب نیاورده است، اما حقیقت امر این است که دیلما روسف بسیار بیش از لولا علاقه‌مند به مداخله دولت در اقتصاد است. به نظر می‌رسد برزیلی‌ها هم مخالفتی با وضع کنونی ندارند. آنها از مسیری که کشورشان در حال پیمودن است، خشنودند. ثبات و پیشرفت و کامیابی امروز برزیل، در قیاس با دوران آشفتگی و رکود اقتصادی گذشته کشورشان انگیزه اصلی رضایت خاطر برزیلی‌ها از شرایط کنونی کشورشان است. در نگاه آخر، فرناندو هنریک کاردوسو، رئیس‌جمهور سابق برزیل، واحد پول رایج این کشور را به ثبات رساند، تورم را مهار کرد، صدها شرکت دولتی ناکارآمد را خصوصی‌سازی کرد و بنیان‌های اقتصادی محکم برای رشد آینده کشور را بنا نهاد. لولا هم روی همین ساختارهای محکم، دستاوردهای اقتصادی مستحکم‌تری بنا نهاد، برای نخستین بار اقلام محروم و فقیر جامعه را هم در این دستاوردها سهیم کرد و سطح شرم‌آور شاخص‌های اجتماعی که از برزیل یکی از نابرابرترین نظام‌های اجتماعی را ساخته بود، ارتقا داد و بدون تردید باید گفت، رئیس‌جمهور آینده برزیل راهی جز دنبال کردن این فرآیند نوین‌سازی ندارد، اما باید منتظر ماند و دید که آیا در وضع متلاطم بازارهای مالی جهانی خانم روسف می‌تواند برزیل را در قامت یک موتور اقتصاد جهانی معرفی کند، یا روند موجود را حفظ کند و یا...؟

دور نمای اقتصاد برزیل

اقتصاد امریکای لاتین در سه ماهه اول و دوم سال جاری میلادی به ترتیب ۲/۷ و ۱/۲ درصد در دوره سالانه رشد داشت، اما رشد سالانه اقتصاد برزیل ۸/۸ درصد است که بالاترین رقم در ۱۴ سال اخیر بوده است و پیش‌بینی می‌شود تا پایان سال به ۹ درصد برسد.

با اینکه مشوق‌های پولی و مالی توسط دولت در دو سال گذشته به افزایش تورم منجر شده بود، در سال جاری، پایان سیاست‌های انبساطی پولی و مالی از یک سو و تضعیف اقتصاد جهانی از سوی دیگر کاهش فشارهای تورمی در این کشور را به دنبال داشته است. لازم به ذکر است نرخ تورم از ۴/۶ درصد در ماه ژوئیه به ۴/۴۹ درصد در ماه اوت در دوره سالانه کاهش یافت. نرخ هدف‌گذاری شده تورم ۴/۵ درصد است. در حال حاضر نرخ بهره کلیدی این کشور موسوم به سلیک (Selic) در سطح ۱۰/۷۵ درصد قرار دارد که در صورت کاهش سطح فعالیت‌های اقتصادی و با توجه به اینکه ریسک تورم در این کشور کاهش یافته است احتمال دارد بانک مرکزی این نرخ را در ماه‌های آینده کاهش دهد.

با استناد به حساب مالی بانک مرکزی، در سال ۲۰۰۹ این کشور بالغ بر ۳۳۶ میلیارد دلار سرمایه خارجی جذب کرد که با احتساب خروجی سرمایه،

بیش از ۱۰ میلیارد دلار خالص جریان ورودی سرمایه را ثبت کرد. در ماه‌های اخیر جریان ورود سرمایه بشدت سرعت گرفته است که بیانگر افزایش انگیزه سرمایه‌گذاری در اقتصادهای نوظهور، بخصوص برزیل بوده است. جریان سرمایه از امریکا به برزیل در ماه اکتبر به ۲/۳۹۱ میلیارد دلار رسیده که بانک مرکزی را تاکنون مجبور به خرید ۴/۲۴۲ میلیارد دلار در مقابل رئال در بازار نقدی ارز کرده است. همچنین بانک مرکزی نگران رشد حسابی قیمت دارایی‌ها در این کشور در پی سرازیر شدن سرمایه‌ها به این کشور است.

اما در ماه سپتامبر کسر تجاری برزیل به ۳/۹ میلیارد دلار رسیده که عامل آن افزایش میل به واردات و تضعیف صادرات این کشور به علت رشد اخیر نرخ برابری واحد پول این کشور بوده است. همچنین در ماه گذشته سرمایه مستقیم تجاری به ۵/۳۹ میلیارد دلار بالغ شده است. البته میزان ۸۹۲ میلیارد دلار بدهی دولتی برزیل می‌تواند یکی از موارد نگران‌کننده این کشور باشد، البته این در حالی است که به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران چین و برزیل از محبوب‌ترین کشورهای برای سرمایه‌گذاران خارجی در جهان هستند. البته افزایش فعالیت‌های اقتصادی در این کشور رشد درآمدهای مالیاتی را به همراه داشته

و دولت را با مازاد درآمدی ۵/۲ میلیارد رئالی روبه‌رو کرده است. در ماه سپتامبر نرخ بیکاری این کشور به ۶/۲ درصد، یعنی پایین‌ترین سطح از سال ۲۰۰۲ رسیده است. در ماه قبل نرخ بیکاری ۶/۷ درصد بوده است. درآمدهای مالیاتی این کشور در ماه سپتامبر نسبت به سال قبل ۱۸ درصد رشد داشته است که به علت افزایش رشد اقتصادی این کشور و بهبود اشتغال بوده است.

رنال برزیل

برزیل به جهت جلوگیری از هجوم سرمایه‌های خارجی با سه برابر کردن مالیات بر سرمایه‌گذاری خارجی بر اوراق قرضه این نرخ را به میزان قابل ملاحظه‌ای افزایش داده است. بانک مرکزی اعلام کرده در صورت کارا نبودن این سیاست از سایر ابزارهای در اختیار خود نیز استفاده خواهد کرد و استفاده از قراردادهای سوآپ را برای کنترل روند تقویت رنال برزیل لازم دانسته است. در ماه سپتامبر کسر تجاری برزیل به ۲/۹ میلیارد دلار رسیده که عامل آن تضعیف رنال بوده است.

دایره مطالعات ارزی بانک مرکزی ج.ا.ا.